

2003, s. 85 vd.; A. Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları* (trc. Ergun Kocabıyık), İstanbul 2004, s. 265-270; Kamil Büyüker, *II. Abdülhamid Han'ın Şeyhi Şeyh Muhammed Zafrî Efendi ve Ertuğrul Tekkesi*, İstanbul 2004; Mustafa Kara, *Derişin Hayatı Süfinin Kelâmı*, İstanbul 2005, s. 146-171, 277-301, 426-432; *Une voie soufite dans le monde la Shadhiliyya* (ed. E. Geoffroy), Paris 2005; Youssef Ziedan, "The Legacy of the Shadhiliyya in Alexandria: Buildings and Manuscripts", a.e., s. 63-71; R. McGregor, "Akbarian Thought in a Branch of the Egyptian Shadhiliyya", a.e., s. 107-117; M. Sedgwick, "The 'Traditionalist' Shadhiliyya in the West Guenonians and Schuonians", a.e., s. 353-371; A. M. Mohamed Mackeen, "The Early History of Sufism in the Maghrib Prior to al-Shādhilī", *JAOS*, XCI/3 (1971), s. 398-408; a.m.f., "The Rise of al-Shādhilī (D. 656/1258)", a.e., XCI/4 (1971), s. 477-486; T. Graham, "Abo'l-Hasan Shadheli and the Shadheliya", *Sufi*, sy. 7, London 1990, s. 22-26; P. Lory, "al-Shādhilī", *EF* (Ing.), IX, 170-172; a.m.f., "Shādhiliyya", a.e., IX, 172-175; M. Baha Tanman, "Şâzelîlik", *DBİst.A*, VII, 139-141; Ömer Tuğrul İnancer, "Şâzelîlik", a.e., VII, 140-141.

AHMET MURAT ÖZEL

ŞÂZERVÂN

(الشاذروان)

Kâbe'nin temellerinin üst tarafındaki çıkıntı.

Kâbe'nin temelleri ile 25 cm. içeriden başlayan duvarların arasında kalan, 45° meyilli ve üzeri mermerle kaplı kısımdır. Üzerinde Kâbe örtüsünü tutturmak için bakır halkalar yer almaktadır. Kelimenin aslı Farsça *şâzirvân* olup (*Mv.F*, XXV, 314) Kâbe'nin bu bölümüne, yapı eteği tarzındaki çıkıntısı izârı andırdığı veya üzerinde yer alan bakır halkalara Kâbe'nin örtüsü bağlandığı için *te'zîrû'l-beyt* de denir, ayrıca *cezr* (her şeyin aslı, temeli) veya *cedr* (duvarın temeli) adı da verilir (*Lisânü'l-'Arab*, "cdr", "czr" md.).

Kâbe'nin doğu, batı ve güney tarafında yer alan ve mültezemin bulunduğu bölümde burada dua edeklere kolaylık sağlamak için kaldırılan şâzervânın her bir cephesinin genişliği ve yüksekliği hakkında farklı bilgiler verilir. Ancak bu, herhangi bir değişikliğe uğramasından değil muhtemelen metrik sistemdeki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Ezrakî şâzervân taşlarının toplam sayısını altmış sekiz olarak verir. Rûknülyemânî ile Rûknülgarbî arasında, içlerinde 3,5 arşın uzunluğunda sonradan kapatılan eski kapının eşiği durumundaki taş da olmak üzere yirmi beş adet, Rûknülyemânî ile Rûknühacerülesved arasında on dokuz, Rûknüşşâmî ile Rûknühacerülesved arasında yirmi üç adet taş vardır (*Ahbâru Mekke*, I, 217-218). İb-

râhim Rifat Paşa, Kâbe'nin ölçülerini günümüze yakın biçimde belirtirken şâzervân ölçülerini kuzeyde 50 cm. yükseklik ve 39 cm. genişlik, batı duvarında 27 cm. yükseklik ve 80 cm. genişlik, güneyde 24 cm. yükseklik ve 87 cm. genişlik, doğu duvarında 22 cm. yükseklik ve 66 cm. genişlik şeklinde vermektedir (*Mir'âtü'l-Haremeyn*, I, 263). Kâbe'nin Hatîm tarafında şâzervân, 13 cm. yükseklik ve 45 cm. enindeki bir basamak daha daraltılmış olarak devam eder. Ancak bu bölüm bazılarında şâzervândan sayılmaz. Başlangıçta üstünde yürünebilecek bir yüzeyi olan şâzervân duvarı daha sonra kolay yürünemeyecek şekilde 45° eğimli hale getirilmiştir. Şâzervânın tamamı üzerinde Kâbe'nin örtüsünü aşağıdan bağlamak için elli beş bakır halka bulunmaktadır.

Şâzervân, Kureyşliler'in 605 yılında Kâbe'yi imarları sırasında maddî imkânlarının yetersizliğinden dolayı Kâbe'nin duvarının kalınlığını azaltmalarından sonra ortaya çıkmıştır. Bu bölümün, Abdullah b. Zübeyr tarafından 684'te gerçekleştirilen imar esnasında Kâbe'nin temelini sudan, rutubetten veya aşınmaktan korunması için yapıldığı da rivayet edilmektedir. Şâzervân 542 (1147-48), 838 (1434-35), 841 (1437-38), 846 (1442), 1010 (1602), 1022 (1613), 1098 (1687) ve 1417 (1996-97) yıllarında bakım ve onarım görmüştür.

Şâzervânın Kâbe'nin aslından mı olduğu yoksa sonradan mı ilâve edildiği hususunda farklı görüşler vardır. Âlimlerin çoğunluğuna göre şâzervânın tamamı Kâbe'ye dahildir ve tavaf sırasında bedeninin bütünyle bunun dışında olması gerekir. Çünkü Kureyşliler imar esnasında şâzervânı dışarıda bırakmıştır. Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîler'in görüşü bu doğrultudadır. Hatta vücudun bir kısmının tavaf sırasında onun üzerinde bulunması veya bir adım dahi olsa üstüne basılması halinde tavaf sahih olmaz. Hacerülesved'i öpmek için eğilen kimse bazan şâzervân üzerine basarak tavafına zarar verir. Hanefîler başta olmak üzere âlimlerin bir kısmına göre ise şâzervân Kâbe'den değildir. Çünkü Kâbe duvarının alt kısmına konan, bilhassa duvarın sellerden zarar görmesini engellemek için bir destek mahiyetindedir ve bu konuda sahih bir rivayet yoktur. Bu âlimlere göre Abdullah b. Zübeyr, Kâbe'yi Hicr tarafına doğru genişletmiş ve onu yıkıp Hz. İbrâhim'in temelleri üzere bina etmiştir. Daha sonra Haccâc tarafından yaptırılan yapıda bu kısım değiştirilmemiştir. Muhibbüddin et-Taberî *İstikşâ'u'l-beyân fi mes'ele-ti's-şâzervân* (Berlin Staatsbibliothek, nr.

5536/10), Mısırlı âlim Hasan el-İdvî el-Mâlikî, *Kenzü'l-me'âlib fi fazlî'l-Beyti'l-Harâm ve'l-hicr ve's-şâzervân ve mâ fi ziyâreti'l-kabri's-şerîf mine'l-me'ârib* (Kahire 1279, 1282) adıyla birer eser kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezrakî, *Ahbâru Mekke* (Wüstenfeld), I, 217-218; Nevevî, *el-Mecmû'* (nşr. Muhammed Necîb Mutîî), Riyad 1423/2003, VIII, 22-23; Takyyüddin el-Fâsî, *Şifâ'ü'l-garâm* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1405/1985, I, 183-185; Necmeddin İbn Fehd, *İthâfû'l-verâ bi-ahbâri Ümmi'l-kurâ* (nşr. Fehîm M. Şeltût), Kahire 1404/1983, II, 510; IV, 82-83, 119, 196; M. Abdürraûf el-Münâvî, *et-Tevekîf 'alâ mühimmâti't-te'ârif* (nşr. M. Rıdvân ed-Dâye), Beyrut 1410/1990, s. 421; Ali b. Tâceddin es-Sincârî, *Menâ'ihu'l-kerem fi ahbâri Mekke ve'l-beyt ve vülâti'l-Harem* (nşr. Cemîl Abdullah M. el-Mısırlî – Mâcide Faysal Zekeriyâyâ), Mekke 1419/1998, III, 520, 541; V, 29; İbrâhim Rifat Paşa, *Mir'âtü'l-Haremeyn*, Kahire 1344/1925, I, 263; Hüseyin Abdullah Bâselâme, *Târihu'l-Kâbeti'l-mu'azzama*, Kahire 1420/2000, s. 108-112; M. İlyâs Abdülganî, *Târihu Mekketi'l-Mükerrime kadîmen ve hadîşen*, Medine 2001, s. 51, 52, 53, 54; "Şâzervân", *Mv.F*, XXV, 314-315.

NEBİ BOZKURT

ŞÂZİLÎ

(bk. ŞÂZELÎ).

ŞEÂİR

(bk. ŞİÂİR).

ŞEB-i ARÛS

(شب عروس)

Düğün gecesi anlamında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin ilâhî sevgiliye kavuşmasına işaret eden öldüğü gece; bu gecenin yıl dönümlerinde yapılan tören (bk. MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-i RÛMÎ).

ŞEBÂNKÂREÎ

(شبانکاره ای)

Muhammed b. Alî b. Muhammed Şebânkâreî (ö. 759/1358 [?])

İranlı şair ve tarihçi.

Tahminen 697 (1298) yılında Fars bölgesinin Şebânkâre şehrinde doğdu. Şairliğinin yanı sıra Farsça *Mecma'u'l-ensâb fi't-tevârih* adlı eseriyle tanınmaktadır. Şiirlerinde övdüğü İlhanlı Hükümdarı Ebû Said Bahadır Han'ın veziri Gıyâseddin Muham-